

SİNAN LOGIE
YOANN MORVAN

İSTANBUL
2023

SINAN LOGIE Brüksel Özgür Üniversitesi Victor Horta Mimarlık Fakültesi'nden mezun olan yazar mimardır ve İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde 2013 yılından bu yana Mimarlık Fakültesi lisans ve yüksek lisans stüdyolarında ders vermektedir.

YOANN MORVAN Antropolog olan yazar Marsilya'da bulunan Aix Üniversitesi'ne bağlı Institut d'Ethnologie Méditerranéenne, Européenne et Comparative merkezli Centre National de la Recherche Scientifique'de araştırmacı olarak görev yapmakta, aynı zamanda İstanbul'daki Institut Français d'Études Anatoliennes'e bağlı olarak çalışmaktadır.

Istanbul 2023

© 2014 Yoann Morvan & Sinan Logie

İletişim Yayınları 2473 • Bugünün Kitapları 221

ISBN-13: 978-975-05-2188-1

© 2017 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2017, İstanbul

EDITÖR Merve Öztürk

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Ahmet Doğu İpek, Construction Regime VII,
kâğıt üzeri sulu boya, 110x120 cm, 2013

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Evrem Türköz

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

**SİNAN LOGIE
YOANN MORVAN**

İSTANBUL 2023

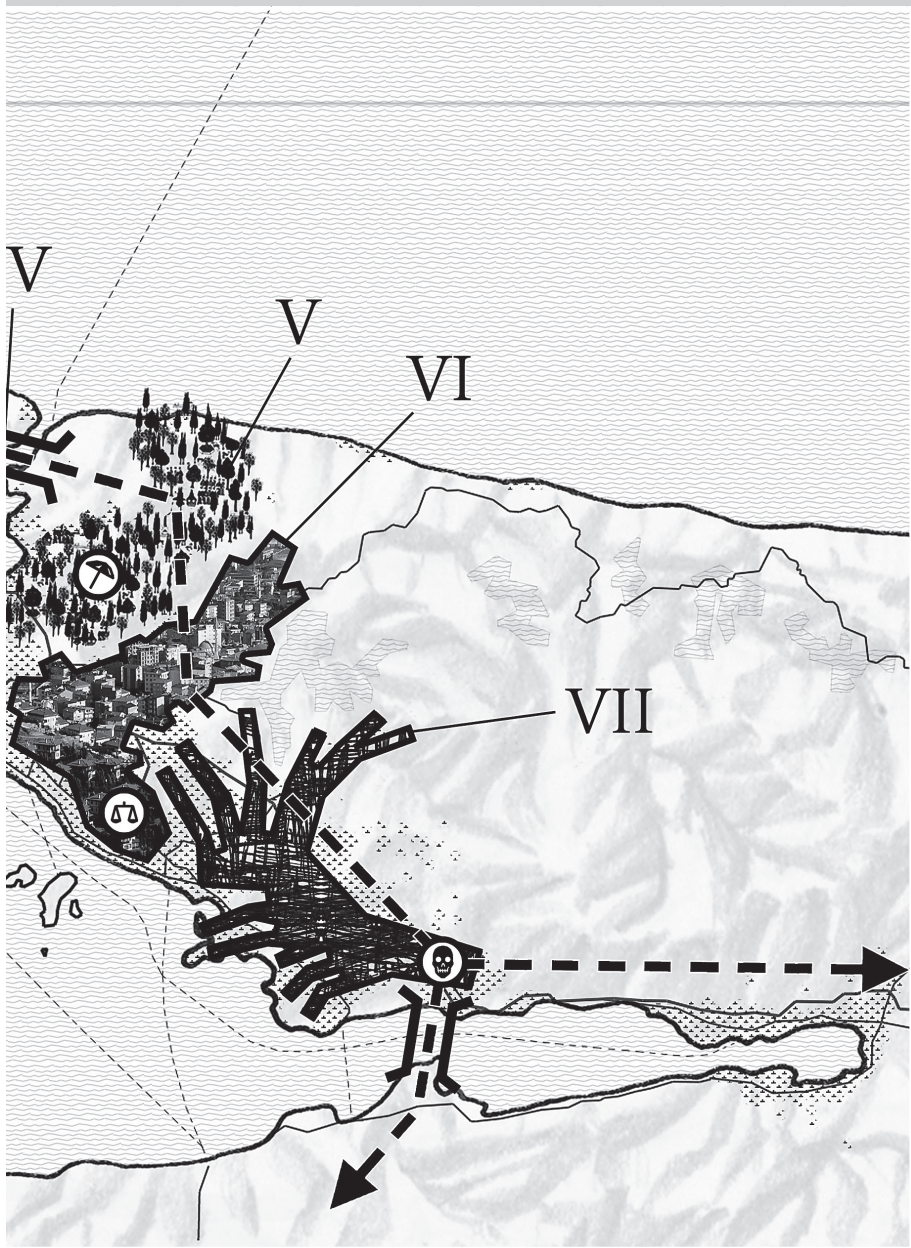
Istanbul 2023

**ÇEVİREN
Nilüfer Şaşmazer**

Genel harita (Çizen: Sébastien Mazauric).

İÇİNDEKİLER

Yazarlardan Türkçe Baskı İçin Not 9

Önsöz: İSTANBUL 2023 - NEYE VE KİME RAĞMEN?

YAŞAR ADNAN ADANALI 11

Giriş: GEZİ’NİN ÖTESİNDE 15

1. İSTANBUL’UN KAYNAKLARINDA

İstanbul’un kentsel alanının kaynaklarından biri, tarihi yarımadanın, doğal bir liman olan Haliç’e eklemlediği yerde bulunur. Buradan çıkıp kuzeye doğru ilerlediğimizde ise yol bizi başka kaynaklara götürür: AK Parti’nin merkezi olan siyasi kaynak, giderek daha da kirlenen su kaynakları, taş ocakları ve çöplükleriyle İstanbul’un inşaat-yıkım kaynakları... 24

2. GÖÇ KATMANLARININ TEKTONİK YAPISI

Boğaz’ın kozmopolit megapolü, farklı çevrelerden birbirinin peşi sıra buraya gelen çok sayıda topluluk katmanına ev sahipliği yapıyor. Bu olgu elbette merkezî alanları etkiliyor. Buna karşın, zamanında İstanbul’un kırsalında yer alan birçok köy, 1923’teki mübadeleye dek, Osmanlı İmparatorluğu’nda yaşayan farklı grupların yerleştirildiği Rum mevkileriydi. 20. yüzyılın ikinci yarısındaki köyden kente göçün ardından bugün, farklı nedenlere bağlı göç akımları gerçekleşiyor: Kaçak tekstil işçileri, zorla tahliyeler sonucu başka bölgelere yerleştirilenler vb. 46

3. ÇİTLEME(LER)

Kapalı kent formu çeşitlilik gösterse de, artık metropol, bölge içinde en sık karşılaştığımız biçimdir. Her yerde olma hali ise özellikle çarpıcıdır. Eski tatil köylerinden TOKİ’nin uydu kentlerine, oradan usulüne uygun kapalı sitelere, yeni bir kent sosyolojisi şekilleniyor; elbette kendi dışlanmışlarıyla: Tıpkı, 20. yüzyılın başında Küba’ya göç eden Silivri Yahudileri ya da günümüzde tehdit altındaki ara bölgelerde yaşayanlar gibi... Gerçekte, gecekonduların bu kapanma halinin en büyük kaybedenleri durumunda. 66

4. YENİ SULTANIN MAKRO-BÖLGESİ

İstanbul'un iki yakasının kuzey noktasında yer alan Boğaz üzerindeki üçüncü köprü, Recep Tayyip Erdoğan'ın teşvikiyle oluşturulan bir makro-bölgenin kilit taşı konumunda. İstanbul'un pazarlanmasının başrol oyuncusu Erdoğan, sınırları sürekli zorlanan bir kentsel alanın istimalını genişletmek için çaba harcıyor. İzmit Körfezi'nin girişine yapılan köprü, hatta Boğaz'ın bir ikincisinin yaratılacağı Kanal projesi, kentsel dokuyu Marmara Denizi'nin batısına doğru genişletecek. Bu durumun doğa üzerindeki etkileri ise şimdiden kendini göstermeye başladı.90

5. POST-KENTSEL KEYİF TOPLUMU

Osmanlı kültürü ve bu kültürün incelenmesi bize ataturka "keyif" in farklı yönlerini gösterir. Hamamlar, nargile ve şekerlemeler günümüzde de var olmaya devam ediyor, ancak kimi zaman şaşırtıcı yeni yorumlamalarla birlikte: Otoban kenarında yakılan mangallar, özelleştirilen plajlar, insanı Polonya Karpatları'nın eteklerinde hissettiren kırsaldaki küçük kulübeler küçük paşaların yeni oyun alanları. 114

6. İYİ, KÖTÜ VE ÇİRKİN

Türkiye ekonomisinin başkenti olan İstanbul, 20. yüzyılın ortasında bu yana yoğun bir göç dalgasını kendine çekiyor. Bu dalga, 1990'larda yılda 400 bin kişi gibi bir rakamla baş döndüren bir doruğa ulaştı. Anadolu versiyonuyla "Batı'ya hücum" un canlılığı, yeni oyuncuların da yükselişine tanık oldu: Siyasetçiler, hukukçular, gayrimenkul girişimcileri ve mimarlar el ele vererek yarının kentini inşa ediyorlar. Aynı spagetti western'lerde olduğu gibi, arazi rantı avcılarının aralarındaki bağımlılıklar zaman zaman cellat ile kurbanı arasındaki, birbirinin yerine geçebilen dinamiklere benziyor. 134

7. CEHENNEME DALIŞ

537 metre rakımdaki Aydos, İstanbul ilinin en yüksek noktası. Aydos'un zirvesi, yakın zamanda 30 binden fazla mümine ev sahipliği yapabilecek büyüklükte bir caminin konumlanacağı Çamlıca Tepesi'nden (267 metre) oldukça farklı bir manzara sunuyor. Kentsel ve endüstriyel bir gelgitin tam ortasında az çok korunmuş bu yeşil tepe, başka hiçbir yere benzemiyor. Burada yeni rezidanslar, alışveriş merkezleri, düşük maliyetli havaalanı ve özel üniversiteler; lojistik merkezi, endüstriyel bölge, teknopoller ve özel hastaneler ile yan yana. Aydos'tan kanser oranıyla rekor kıran Dilovası'na iniş ise cehennemden bir parça tattırıyor. 156

Sonsöz: KENTE DAİR SÖYLENMEYENLERİ YÜRÜYEREK ORTAYA ÇIKARMAK

JEAN-FRANÇOIS PÉROUSE 179

KAYNAKÇA 183

Yazarlardan Türkçe Baskı İçin Not

İstanbul 2023'ün çalışmaları 2013 ile 2014 yıllarına yayılmıştı. Kitabın orijinal versiyonu Fransızca olduğundan yoğunlukla Fransız akademik makalelere referans verilmiştir. Bu yeni Türkçe baskı için, elimizden geldiğince Türk akademi dünyasından referanslara yer vermeye gayret ettik. Ancak bu alandaki yoğun birikimden dolayı bu tüm çalışmalar için mümkün olamadı. Unuttuğumuz veya yer veremediğimiz çalışmaların müelliflerine özürlerimizi iletiyoruz.

* * *

Yazarlar, bu çalışmaya yardımlarıyla ve ilhamlarıyla destek olanlara teşekkürlerini iletiyor:

Jean-François Pérouse, Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü (IFEA), L'observatoire Urbain d'İstanbul (İstanbul Kent Gözlemeleme Enstitüsü), Yaşar Adanalı, MAD-Beyond İstanbul, Nilüfer şaşmazer, Ahmet Doğu İpek, Ségolène Debarre, Melek Aksoy, Emrah Altınok, Sébastien Mazauric, Brian Chauvel, Serkan Taycan, Nicolas Brodard, NarP-hotos, Céline-Pierre Magnani, Murat Germen, Zafer Akay,

Mehmet Kahraman, Eda Gecikmez, Alexandre Toumarkine, Boran Ekinci, Tansel Korkmaz, İhsan Bilgin, Aslıhan Demirtaş, Murat Güvenç, Merve Öztürk, Ahmet İnel, İstanbul'u korumak için çaba gösteren tüm araştırmacılar ve aktivistler.

önsöz

İSTANBUL 2023 - NEYE VE KİME RAĞMEN?

YAŞAR ADNAN ADANALI

“Hedef 2023” sloganı, AK Parti’nin Cumhuriyet’in 100. yıldönümüne kadar 21 yıl boyunca kesintisiz bir şekilde iktidarda kalma ve bu sürenin sonunda da Türkiye’yi, kentlerini ve rejiminin kurucu niteliklerini yapısal olarak dönüştürme amacını ifade ediyor. 2011 Genel Seçimi öncesinde dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından ülke gündemine sokulan, sonrasında da 2053 ve 2071 gibi fazlasıyla iddialı tarihlerle revize edilen bu uzun erimli hedefin merkezinde de İstanbul yer alıyor.

Hegemonyasını özenle, ilmik ilmik mekân üzerinden ören siyasi iktidar için “kentsel dönüşüm” kavramı son 15 yılda, iktisadi birikim/bölüşüm, toplumsal rıza üretimi/kontrol ve kültürel rövanşizmin anahtar kelimesi haline geldi. 2011 seçim beyannamesinde de belirtildiği üzere, “Ak Parti iktidarı ‘kentsel dönüşüm’ kavramını ülke gündemine kazandırdı”. Antroposen çağını müjdeleyen, toprağın altını ve üstünü inşaata dayalı rant ekonomisi ile baştan aşağı dönüştüren bu süreç *merkezî* bir şekilde, *tepeden ve dışarıdan* yönetilmeye çalışılıyor.

“Hedef 2023”ün öncelikli adresi ise şüphesiz İstanbul oldu. Bir proje olarak “İstanbul 2023”, kenti tarih, topografya, insan, doğa, sınıf gibi bağlamlarından soyutlayan, kentsel mekânı boş bir levha (*tabula rasa*) olarak ele alan bir hayali anlatır. İstanbul’un, ilhamının bölgenin hızla gelişen petrol zengini kentlerinden alındığı gerçeği “yerli ve milli” söylemi ile kolay kolay saklanamayan “mega” vizyonu; bu vizyon çerçevesinde ardı ardına geliştirilen mega projeleri; bu projeler vasıtasıyla biriktirilen muazzam sermaye; sermaye birikiminin pek de adil olmayan bölüşümü üzerinden konsolide edilen siyasi güç ve sonucunda da iktidarın otoriterleşmesi döngüsü, “İstanbul 2023” hedefinin neye ve kime rağmen yükselmekte olduğu sorusunu da önümüze koyuyor.

Sinan Logie ve Yoann Morvan’ın *İstanbul 2023*’ü ise sunduğu tarihsel perspektif, kentin pek ziyaret edilmeyen çeperlerine yaptığı geziler, farklı kentsel ölçekler arası geçişler ve sürekli bir bağlam arayışı ile, *yatay*, *aşağıdan* ve *içeriden* bir İstanbul anlatısı sunar. Adeta tepeden bırakılan bağlamsız gelecek hedefi karşısında, son derece gözenekli ve çelişkilerle dolu bir kentin bugün yaşadığı dönüşümünün kaydını tutar.

Kitabın omurgasını oluşturan ve yazarlarının bir araştırma metodu olarak uzmanlaştırdıkları yürüme pratiği ile kenti anlamaya/anlamlandırmaya çalışmanın kendisi, yukarıdan dayatılan mega vizyon, söylem ve projeler karşısında demokratik ve özgürleştirici bir eylem olarak da görülmelidir. Yazarların yaptıkları gezilerde buldukları mekânlardan başlattıkları okumaları, kendi konumsallıklarının farkında oluşları, bu mekânlara dair tarihsel araştırmaları, yürüme pratiğinin imkân verdiği öngörülemez karşılaşmalar ve ortaya koyduğu yeni soruların izini sürme merakı, kitabı İstanbul çalışmaları içinde önemli bir yere oturtur.

2011 genel seçim kampanyası, Hedef 2023
(Fotograf: Brian Chauvel, Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü).